(כ) *וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם חוּץ לָעִיר (כא) לַצָּפוֹן וְלַדָּרוֹם, (כב) אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ רוֹחַב כָּל כָּךְ נֶגֶד הַמָּקוֹם שֶׁקָּנָה בּוֹ עֵרוּב (הרב רבי יהונתן (ים. ד"ה הטוקן)): **ב** *[1]הַמַּנִּיחַ עֵרוּבוֹ (כג) **בְּרִשּׁוּת הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ הָיְתָה מְדִינָה גְּדוֹלָה כְּנִינְוֵה,** (כד) *וַאֲפִלּוּ עִיר חֲרֵבָה אוֹ מְעָרָה (כה) הָרְאוּיָה לְדָיְרִין, מְהַלֵּךְ (כו) אֶת כֻּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ: **ג** [1]הַמַּנִּיחַ עֵרוּבוֹ בְּתוֹךְ הָעִיר שֶׁשָּׁבַת בָּהּ, (כז) **לֹא עָשָׂה כְּלוּם,** (כח) **אֵין מוֹדְדִין מִמְּקוֹם עֵרוּבוֹ, אֶלָּא הֲרֵי הוּא כִּבְנֵי הָעִיר כֻּלָּם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לָעִיר. וְכֵן אִם נָתַן עֵרוּבוֹ בְּמִקּוֹמוֹת**

ו שֵׁם בְּגִמְרָא דַּף ס"א (ע"ב) וּכְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. הָרא"ש (פ"ה סי' יג) מְפַשְּׁטוּת הָרי"ף וְהָרַמְב"ם בְּפֶרֶק ו' (ה"ד).

ז מִשְׁנָה שֵׁם ס' (ע"א) עִבּוּרוֹ שֶׁל עִיר, וְכָל שֶׁכֵּן בְּתוֹךְ הָעִיר.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

רַמ"א אֵלּוּ, וְשָׁם הָעֲלָה שֶׁאִם בְּרֹחַב הָעִיר יֵשׁ נֶגֶד מִקְצָת הָרֹחַב כְּפָר, וְעַל יְדֵי מְדִידַת הַכְּפָר הַתְּחוּם אָרֹךְ, וּכְמִקְצָתָהּ שֶׁאֵין הַכְּפָר נִגְרָּה הַתְּחוּם קָצָר, אֵין מַאֲרִיכִין אוֹתוֹ שֶׁיִּהְיֶה סִיּוּם הַתְּחוּם שָׁוֶה בְּכָל רֹחַב הָעִיר, וּמִכָּל שֶׁכֵּן אִם הַכְּפָר אֵינוֹ אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד מִקְצַת רֹחַב הָעִיר אֶלָּא מִן הַצַּד, אֵינוֹ מוֹעִיל בְּמִדַּת הַתְּחוּם, וְיִמְדֹּד הַתְּחוּם שְׁנֵי אֲלָפַיִם בְּצִמְצוּם. וְעַיֵּן בְּסִימָן שצ"ט

בַּאֵר הֵיטֵב

וְאִם כְּלָתָה מִדָּתוֹ בְּסוֹפָהּ, כָּל הָעִיר כְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְהוּא הַדִּין בְּמוֹדֵד תְּחוּם מַעֲיִרוֹ

בֵּאוּר הֲלָכָה

וְאַרְבַּע אַמּוֹת, כֵּן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ג) וְכֵן הוּא גַּם כֵּן דַּעַת הַפְּרִישָׁה (סק"ב), וְכֵן כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם (כלל עז ס"ד). וְהִנֵּה אַף דִּבְאָבֵן הָעוֹזֵר (ס"א) מַחְמִיר בָּזֶה וּסְבִירָא לֵיהּ דְּאֵין אוֹמְרִין כָּל הָעִיר כְּאַרְבַּע אַמּוֹת אֶלָּא אִם כֵּן שָׁרְחָבָהּ מַבְלַעַת נַמִּי בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וְכֵן כָּתַב הַבִּגְדֵי יֶשַׁע (סק"ג), לֹא הָעָתַקְתִּים, דְּרִבּוּי הָאַחֲרוֹנִים הַמַּקִּלִּין בָּזֶה וְכַנַּ"ל, וְגַם הַחֲמַד מֹשֶׁה (סק"ב) אַף דְּבִרְבּוּיוֹ רָצָה לוֹמַר גַּם כֵּן הָכִי שֶׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם [וּבְעֵבֶל כַּרְחָךְ מַיְירֵי בְּאֹפֶן זֶה, דְּאִלּוּ הָיָה מַבְלַע בְּתוֹכוֹ, הֲלֹא לֹא הָיָה רָאוּי מִתְּחִלָּה לְסַפֵּק בָּזֶה], וּבְפֹרָט הֵיכִי שֶׁלֵּן בְּעִיר, הֲלֹא לְרַצַּת הָרַמ"א יֵשׁ לְהָקֵל בְּכָל גַּוָנַי:

* **וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם וְכוּ'.** עַיֵּן מִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"כ) מַה שֶּׁכָּתְבוּ דְּכַמָּה אֲחֲרוֹנִים תְּמֹהוּ עַל זֶה. וְדַע, דְּיֵשׁ מַאֲחֲרוֹנִים [אֲבָל הָעוֹזֵר (ס"א) וְהָעִתִּיקוּ הַתּוֹסָפוֹת שַׁבָּת (סק"ה)) וְהַחֲמַד מֹשֶׁה (סק"ב) וּבִבְגְדֵי יֶשַׁע (סק"ג)] שֶׁהֶעֱמִידוּ דִּבְרֵי הָרַמ"א לְהַלָּכָה, וְרַק שֶׁכָּתְבוּ דְּזֶה דַּוְקָא אִם הָעִיר אֵין רָחְבָּהּ אַרְבַּעַת אֲלָפַיִם וְאַרְבַּע אַמּוֹת כְּמִדַּת רֹחַב תְּחוּמוֹ, שֶׁרֹחַב תְּחוּמוֹ אַחַר מִלּוּי הַקְּרָנוֹת הוּא אַרְבַּע אֲלָפַיִם וְאַרְבַּע אַמּוֹת כַּנַּ"ל, (י) אֲז יֵשׁ לוֹ גַּם מִחוּץ לָעִיר מִצָּפוֹן וְדָרוֹם עַד כְּנֶגֶד רֹחַב תְּחוּמוֹ וְלֹא יוֹתֵר. וְאִם הָעִיר גְּדוֹלָה שָׁרָחְבָּהּ יוֹתֵר מֵרֹחַב תְּחוּמוֹ, אַף שֶׁבָּעִיר עַצְמָהּ מֻתָּר לֵילֵךְ בְּכֻלָּהּ אַף כְּשֶׁהִיא גְּדוֹלָה כְּאַנְטוֹכְיָא, מֵאַחַר שֶׁבְּאַרְכָּהּ כְּלָתָה מִדָּתָהּ בְּחוּץ לָעִיר, אֲבָל מִחוּץ לָעִיר לְצָפוֹן וְדָרוֹם אֵין לוֹ כְּלוּם. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה יש לו) מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בָּזֶה: **(כא) לַצָּפוֹן וְלַדָּרוֹם.** לְמַעוּטֵי (ים) אֶלָּף אַמָּה אֹרֶךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְמַעֲרָב הָעִיר, דְּשָׁם חוֹשְׁבִין לְכֻלֵּי עָלְמָא רַק כְּרֹחַב שִׁבְיָתָן, וּכְמוֹ אֶלֶף הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהֵם לְצַד מִזְרַח הָעִיר שֶׁהֵם כְּרֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת, וְעִם מִלּוּי הַקְּרָנוֹת הוּא רֹחַב אַרְבַּעַת אֲלָפַיִם וְאַרְבַּע אַמּוֹת וְלֹא יוֹתֵר, כֵּן אֲלוּ: **(כב) אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ רֹחַב כָּל כָּךְ וְכוּ'.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר, דְּאִם נַחְשֹׁב הָרֹחַב רַק נֶגֶד מָקוֹם קְנִיַּת הָעֵרוּב, לֹא יַעֲלֶה כָּל כָּךְ כְּמוֹ עַתָּה שֶׁחוֹשְׁבִין רֹחַב הָעִיר וְגַם הָאַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁמִּשְּׁנֵי הַצְּדָדִין, אֲפִלּוּ הָכִי שָׁרֵי: **ב (כג) בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד.** הַיְנוּ (יט) מָקוֹם שֶׁמֻּקָּף מְחִצּוֹת: **(כד) וַאֲפִלּוּ עִיר חֲרֵבָה.** הַיְנוּ, שֶׁהָיוּ בָּהּ דִּיּוּרִין וְנֶחֱרְבוּ וּמְחִצּוֹת (כ) הַחוֹמָה נִשְׁאֲרוּ: **(כה) הָרְאוּיָה לְדִיּוּרִין.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר, אֲפִלּוּ אֵין בָּהּ דִּיּוּרִין אֶלָּא שֶׁהִיא רְאוּיָה לְדִירָה, דְּאִם אֵינָהּ רְאוּיָה לְדוּר בָּהּ, כְּגוֹן (כמ) שֶׁנִּפְרְצוּ מְחִצּוֹתֶיהָ אוֹ שֶׁהִיא נְמוּכָה הַרְבֵּה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וּמוֹדְדִין הָאַלְפַּיִם מִמְּקוֹם הַנַּחַת הָעֵרוּב: **(כו) אֶת כֻּלָּהּ.** דְּחִשְׁבִינַן לָהּ כַּלָּה כְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכָל זֶה כְּשֶׁהִיוּ הַמְּחִצּוֹת מֻקָּפוֹת לְשֵׁם דִּירָה, אֲבָל אִם לֹא הָיָה רֹחַב הַקֶּקֶפָה רַק סְאתַיִם, (כנ) אֲפִלּוּ אֵינָהּ מֻקֶּפֶת לְדִירָה נֶחְשֶׁבֶת כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וְכִמְבֹאָר לְעֵיל בְּסִימָן שצ"ו סָעִיף ב': **ג (כז) לֹא עָשָׂה כְּלוּם.** שֶׁהֲרֵי (כנ) בְּלֹא עֵרוּב נַמִּי יֵשׁ לוֹ מִן הָעִיר אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ וְכָל הָעִיר לוֹ כְּאַרְבַּע אַמּוֹת: **(כח) וְאֵין מוֹדְדִין.** כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר, וְהוּא

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לוֹ גַּם כֵּן לְלֶכֶת בְּכָל הָעִיר אַף אִם רָחְבָּהּ הַרְבֵּה מְאֹד, מִכָּל מָקוֹם חוּץ לָעִיר אַף בְּצָפוֹן וְדָרוֹם אֵין לוֹ לְהַלֵּךְ אֶלָּא נֶגֶד רֹחַב מִדַּת תְּחוּמוֹ בְּמָקוֹם שִׁבְיָתָן [וְעַד כְּלוֹת אֹרֶךְ תְּחוּמוֹ], וְאִם הָעִיר רְחָבָהּ אַרְבָּעָה אֲלָפִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת כְּמִדַּת רֹחַב תְּחוּמוֹ, (יד) אֵין לוֹ לָצָפוֹן וְלַדָּרוֹם נֶגֶד הָעִיר כְּלָל. וּלְדַעַת הַמְּחַבֵּר הַנַּ"ל, אַף בָּעִיר גּוּפָא, אִם הִיא רְחָבָהּ יוֹתֵר מִמִּדַּת רֹחַב תְּחוּמוֹ, אֵינוֹ מְהַלֵּךְ כָּל רֹחַב הָעִיר אֲפִלּוּ בְּשֶׁטַח אוֹתוֹ חֵצִי הָעִיר, (טו) וְרַק עַד מָקוֹם רֹחַב תְּחוּמוֹ עִם הַקְּרָנוֹת, מֵאַחַר שֶׁכְּלָתָה מִדָּתוֹ בְּאֶמְצַע הָעִיר: **(כ) וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם וְכוּ'.** כַּמָּה (טז) מֵהָאַחֲרוֹנִים חוֹלְקִין עַל הָרַמ"א בָּזֶה, מִשּׁוּם דִּבְרֵבֵנוּ יוֹנָתָן (יח. ד"ה הנותן) שֶׁמְּמֻנּוּ מִקּוֹר דִּין זֶה מִבְּאֹר לְהַפָּךְ, דְּאֵין לוֹ בְּצָפוֹן וּדְרוֹם הָעִיר כְּלוּם, וְרַק אִם הָעִיר אֵינָהּ רְחָבָהּ כְּמִדַּת רֹחַב תְּחוּמוֹ, שֶׁרֹחַב תְּחוּמוֹ אַחַר מִלּוּי הַקְּרָנוֹת הוּא אַרְבַּע אֲלָפִים וְאַרְבַּע אַמּוֹת כַּנַּ"ל, (יז) אֲז יֵשׁ לוֹ גַּם מִחוּץ לָעִיר מִצָּפוֹן וְדָרוֹם עַד כְּנֶגֶד רֹחַב תְּחוּמוֹ וְלֹא יוֹתֵר. וְאִם הָעִיר גְּדוֹלָה שָׁרָחְבָּהּ יוֹתֵר מֵרֹחַב תְּחוּמוֹ, אַף שֶׁבָּעִיר עַצְמָהּ מֻתָּר לֵילֵךְ בְּכֻלָּהּ אַף כְּשֶׁהִיא גְּדוֹלָה כְּאַנְטוֹכְיָא, מֵאַחַר שֶׁבְּאָרְכָּהּ כְּלָתָה מִדָּתָהּ בְּחוּץ לָעִיר, אֲבָל מִחוּץ לָעִיר לְצָפוֹן וְדָרוֹם אֵין לוֹ כְּלוּם. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה יש לו) מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בָּזֶה: **(כא) לַצָּפוֹן וְלַדָּרוֹם.** לְמַעוּטֵי (יח) אֶלֶף אַמָּה אֹרֶךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְמַעֲרָב הָעִיר, דְּשָׁם חוֹשְׁבִין לְכֻלֵּי עָלְמָא רַק כְּרֹחַב שִׁבְיָתָן, וּכְמוֹ אֶלֶף הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהֵם לְצַד מִזְרַח הָעִיר שֶׁהֵם כְּרֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת, וְעִם מִלּוּי הַקְּרָנוֹת הוּא רֹחַב אַרְבַּעַת אֲלָפַיִם וְאַרְבַּע אַמּוֹת וְלֹא יוֹתֵר, כֵּן אֲלוּ: **(כב) אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ רֹחַב כָּל כָּךְ וְכוּ'.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר, דְּאִם נַחְשֹׁב הָרֹחַב רַק נֶגֶד מָקוֹם קְנִיַּת הָעֵרוּב, לֹא יַעֲלֶה כָּל כָּךְ כְּמוֹ עַתָּה שֶׁחוֹשְׁבִין רֹחַב הָעִיר וְגַם הָאַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁמִּשְּׁנֵי הַצְּדָדִין, אֲפִלּוּ הָכִי שָׁרֵי: **ב (כג) בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד.** הַיְנוּ (יט) מָקוֹם שֶׁמֻּקָּף מְחִצּוֹת: **(כד) וַאֲפִלּוּ עִיר חֲרֵבָה.** הַיְנוּ, שֶׁהָיוּ בָּהּ דִּיּוּרִין וְנֶחֱרְבוּ וּמְחִצּוֹת (כ) הַחוֹמָה נִשְׁאֲרוּ: **(כה) הָרְאוּיָה לְדִיּוּרִין.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר, אֲפִלּוּ אֵין בָּהּ דִּיּוּרִין אֶלָּא שֶׁהִיא רְאוּיָה לְדִירָה, דְּאִם אֵינָהּ רְאוּיָה לְדוּר בָּהּ, כְּגוֹן (כמ) שֶׁנִּפְרְצוּ מְחִצּוֹתֶיהָ אוֹ שֶׁהִיא נְמוּכָה הַרְבֵּה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וּמוֹדְדִין הָאַלְפַּיִם מִמְּקוֹם הַנַּחַת הָעֵרוּב: **(כו) אֶת כֻּלָּהּ.** דְּחִשְׁבִינַן לָהּ כַּלָּה כְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכָל זֶה כְּשֶׁהִיוּ הַמְּחִצּוֹת מֻקָּפוֹת לְשֵׁם דִּירָה, אֲבָל אִם לֹא הָיָה רֹחַב הַקֶּקֶפָה רַק סְאתַיִם, (כנ) אֲפִלּוּ אֵינָהּ מֻקֶּפֶת לְדִירָה נֶחְשֶׁבֶת כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וְכִמְבֹאָר לְעֵיל בְּסִימָן שצ"ו סָעִיף ב': **ג (כז) לֹא עָשָׂה כְּלוּם.** שֶׁהֲרֵי (כנ) בְּלֹא עֵרוּב נַמִּי יֵשׁ לוֹ מִן הָעִיר אַלְפַּיִם לְכָל רוּחַ וְכָל הָעִיר לוֹ כְּאַרְבַּע אַמּוֹת: **(כח) וְאֵין מוֹדְדִין.** כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר, וְהוּא

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(יד) דַּהֲלֹא רַק לְעִנְיַן הָעִיר עַצְמָהּ הַקַּלּוּ הַיַּשׁ אוֹמְרִים הַזֶּה, אֲבָל לֹא לְעִנְיַן חוּצָה וְכַנַּ"ל, וְכֵן כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם (כלל עז ס"ב): **(טו)** מִכָּל אַרְבָּעָה אֲלָפַיִם וְאַרְבַּע אַמּוֹת כְּמִדַּת רֹחַב תְּחוּמוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהָעִיר מַבְלַעַת בְּתוֹךְ רֹחַב תְּחוּמוֹ, שׁוּב נוֹתְנִין לוֹ כְּנֶגֶד הָעִיר אַלְפַּיִם מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִין, כֵּיוָן דְּהָעִיר נֶחְשֶׁבֶת רַק כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, אֲבָל אִם הָעִיר רְחָבָה מִמִּדַּת תְּחוּמוֹ [כֵּן כָּתְבוּ הָאֹמֶן הָעוֹזֵר וּבִבְגְדֵי יֶשַׁע, וּבַחֲמַד מֹשֶׁה כָּתַב אֲפִלּוּ אִם הִיא שָׁוָה לְמִדַּת תְּחוּמוֹ], אַף שֶׁהָעִיר עַצְמָהּ מֻתָּר לוֹ לְהַלֵּךְ בְּכֻלָּהּ עַל כָּל פָּנִים גַּם לְרָחְבָּהּ כֵּיוָן שֶׁמִּדַּת אָרְךְ תְּחוּמוֹ כְּלָה בְּסוֹף הָעִיר, אֲבָל מִן הַצְּדָדִין אֵין לוֹ אֶז כְּלוּם, עַיֵּן שָׁם. **וְהִנֵּה אַף דְּעִקַּר הַקְּשִׁיָּא שֶׁהִקְשָׁה הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ג) וְסִיְעָתוֹ דִּבְרֵבֵנוּ יוֹנָתָן מִבֹּאר לְהִפּוּךְ אֵינוֹ קְשִׁיָּא כָּל כָּךְ, דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּהָרַמ"א כָּתַב כֵּן מַדַּעַת עַצְמוֹ,** וְאַף דְּמִלְּשׁוֹנוֹ בְּדִרְכֵי מֹשֶׁה (אות א) מַשְׁמַע דְּכָתַב זֶה לְדַעַת רַבֵּנוּ יוֹנָתָן, בְּעֵל כָּרְחָךְ צָרִיךְ לוֹמַר דְּלַהֲלָכָה כָּתַב כֵּן וְלֹא לְדַעְתּוֹ, וְשָׁם כָּתַב בִּלְשׁוֹן 'אִפְשָׁר', וְכֵאן הִכְרִיעַ כֵּן לְהַלָּכָה [וּמַה שֶּׁנִּרְאֶה לִי נוֹתָן', יְדוּעַ שֶׁהוּא רַק מִפְּרָשִׁים וְלֹא מַרַמ"א גּוּפֵיהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּרְאֶה הָרוֹאֶה בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ הָרִאשׁוֹנִים]. **אֲכָל לְדִינָא מֵאַחַר שֶׁבִּרְבֵנוּ יוֹנָתָן כָּתַב לְהַדְיָא לְהַחְמִיר, קָשֶׁה לְהָקֵל בָּזֶה,** וּכְמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמָּגֵן אַבְרָהָם (שם) וְאֲלִיָּה רַבָּה (סק"ח), וְגַם הַגְּרַ"א צִיֵּן גַּם כֵּן לְעִנְיַן בְּמָגֵן אַבְרָהָם, וְכֵן פְּסַק הַחַיֵּי אָדָם (כלל עז ס"ג) וְדַעַת הָאֹמֶן הָעוֹזֵר שֶׁהָאֲרִיךְ לְיַשֵּׁב דַּעַת הָרַמ"א, **וּמַה שֶּׁכָּתְבוּ הַבִּגְדֵי יֶשַׁע וְהַחֲמַד מֹשֶׁה לְהַצְדִּיק דַּעַת הָרַמ"א דְּסְבִירָא לֵיהּ דְּמַאי נִפְקָא מִנַּהּ רֹחַב הָעִיר לְצַד מַעֲרָב מִשּׁוּם דְּהָעִיר נֶחְשֶׁבֶת רַק כְּאַרְבַּע אַמּוֹת הוּא הַדִּין בְּרֹחַב כֵּיוָן שֶׁהָעִיר כְּאַרְבַּע אַמּוֹת אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ מִשְּׁנֵי הַצְּדָדִין אַלְפַּיִם, אֵין הָכְרֵחַ בָּזֶה לְדַחוֹת דַּעַת הַמָּגֵן אַבְרָהָם וְסִיְעָתוֹ שֶׁכָּתְבוּ בְּפִשְׁטוּת מִשְׁמָעוּת רַ"י דְּיֵשׁ נִפְקָא מִנַּהּ בֵּין אֹרֶךְ לְרֹחַב. וְהַטַּעַם פָּשׁוּט, דִּלְעִנְיַן מִדָּתוֹ לְצַד מַעֲרָב סָבְרָא הוּא שֶׁכֵּיוָן שֶׁנָּתַן עֵרוּבוֹ לְמִזְרַח הָעִיר אֶלָּף אַמָּה וּמְדִידַת תְּחוּמוֹ דְּרַךְ הָעִיר הוּא, אִם כֵּן מֵאַחַר שֶׁחוֹשְׁבִין לוֹ כָּל הָעִיר כְּאַרְבַּע אַמּוֹת נִשְׁאַר לוֹ עוֹד אֶלֶף לְמַעֲרָב, אֲבָל לְעִנְיַן הַצְּדָדִין שֶׁאֵין לוֹ צָרְךְ כְּלָל לְהַלֵּךְ דֶּרֶךְ הָעִיר לְשֵׁם, אִטּוּ מִפְּנֵי שֶׁנִּמְצָא עִיר אוֹ כְּפָר מַבְלַע בְּתוֹךְ תְּחוּמוֹ יִתְרַחֵב מִדַּת תְּחוּמוֹ, וְאַדְרַבָּה מִסְתַּבֵּר דְּנִמְשֹׁךְ מִדַּת תְּחוּמוֹ בְּשָׁוֶה מִן הַצְּדָדִין מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ אַף כְּנֶגֶד הָעִיר, וְרַק לְעִנְיַן הַלּוּחַ בָּעִיר גּוּפָא מְקִלִּינַן דְּנַחְשֹׁבֶת לוֹ כְּאַרְבַּע אַמּוֹת אַף שֶׁרָּחְבָּהּ עוֹד יוֹתֵר מִמִּדַּת תְּחוּמוֹ, אֲבָל לְעִנְיַן הַצְּדָדִין לֹא יִתְרַחֵב תְּחוּמוֹ כְּלָל,** וּכְעֵין זֶה כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם (שם). **אָכֵן מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ מִפִּי הָרַמ"א לְהָקֵל, וְדַעַת הָאֹמֶן הָעוֹזֵר וּבִבְגְדֵי יֶשַׁע וְחֲמַד מֹשֶׁה כֵּן, הַמַּקֵּל בְּשַׁעַת הַדְּחַק יֵשׁ לוֹ עַל מִי לִסְמֹךְ, כֵּן נִרְאֶה לְעִנְיַנִּי דְּעִתִּי:**

ב * **הַמַּנִּיחַ עֵרוּבוֹ וְכוּ'.** מֵיירִי שֶׁהוּא שׁוֹבֵת בְּמָקוֹם אַחֵר, אֲבָל שָׁם הִנִּיחַ עֵרוּבוֹ:

* **וַאֲפִלּוּ עִיר חֲרֵבָה.** בְּגִמְרָא (סא:) אֵיכָא פְּלוּגְתָּא בָּזֶה שְׁמוּאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר, וּפְסַק הָרַמְב"ם (פ"ו ה"ד) לְהָקֵל כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, וְכֵן כָּתַב הָרֹא"שׁ (פ"ה סי' יג) וְהַבִּין כֵּן מִדַּעַת הָרי"ף מִדְּלֹא הֵבִיא פְּלוּגְתָּם שְׁמַע מִנַּהּ דְּסְבִירָא לֵיהּ לְהָקֵל עַיֵּן שָׁם, וְלָכֵן סְתָם הַמְחַבֵּר לְהָקֵל כְּוָתָיְהוּ. **וְהִנֵּה יֵשׁ כַּמָּה רִאשׁוֹנִים שֶׁפּוֹסְקִין לְהַחְמִיר,** הַיְנוּ

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

(כ) (כט) הַמְצַטְרְפִים לָעִיר שֶׁמּוֹדְדִין הַתְּחוּם חוּץ מֵהֶם, הֲרֵי זֶה כְּנוֹתְנוֹ בְּתוֹךְ הָעִיר: ד [ח]נָתַן עֵרוּבוֹ חוּץ לַתְּחוּם, (ל) אֵינוֹ כְּלוּם (וְיֵשׁ לוֹ (לא) תְּחוּם מִבֵּיתוֹ) (מיימוני והמגיד פרק ו׳ מהלכות עירובין (ה״ה)):

ח רַמְב״ם בְּפֶרֶק ו׳ מֵהִלְכוֹת עֵרוּבִין (ה״ה), מִמַּשְׁמָעוּת הַגְּמָרָא שָׁם (ס.), וְכִפְרוּשׁ רַשׁ״י (ד״ה נתנו).

תט דִּין מָקוֹם נְתִינַת הָעֵרוּב. וּבוֹ י״ג סְעִיפִים:

א (א) [א]הַנּוֹתֵן עֵרוּבוֹ בְּבֵית (ו) הַקְּבָרוֹת, * אֵינוֹ עֵרוּב, לְפִי שֶׁבֵּית הַקְּבָרוֹת (ב) אָסוּר בַּהֲנָאָה, וְכֵיוָן שֶׁרוֹצֶה בְּקִיּוּם הָעֵרוּב שָׁם (ג) אַחַר קְנִיָּה הֲרֵי נֶהֱנֶה בּוֹ. וְאִם נְתָנוֹ (ד) בְּבֵית הַפֶּרֶס, (ה) הֲרֵי זֶה עֵרוּב, וַאֲפִלּוּ הָיָה כֹּהֵן, (ו) * מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְהִכָּנֵס שָׁם (ז) *)בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ אוֹ (ז) *)שֶׁיְּנַפֵּחַ וְהוֹלֵךְ: ב [ב]צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הוּא

א מְשָׁנָה עֵרוּבִין כ״ו (ע״ב) וּכְתַנָּא קַמָּא, וַאֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל. רַמְב״ם בְּפֶרֶק ו׳ מֵהִלְכוֹת עֵרוּבִין

(הי״ז) מִמַּסְקָנַת הַגְּמָרָא שָׁם. *) (פְּרוּשׁ, תֵּבָה אַרְבָּה כְּמִגְדָּל תְּלוּיָה בַּחֲבָלִים, עֲרוּךְ). *) (פְּרוּשׁ, מְנַפֵּחַ לְפָנֵי רַגְלָיו וְאֵינוֹ מַסִּיט). ב מִשְׁנָה שָׁם ל״ב (ע״ב) וּכְכַמָּה דּוּכְתֵי.

בְּאֵר הֵיטֵב

וּפָגַע בְּעִיר אַחֶרֶת, וְעַיִן בַּגְּמָרָא (ס״ו). וְעַיִן בְּסֵפֶר אֶבֶן הָעוֹזֵר שֶׁהָאֲרִיךְ בְּדִין זֶה, וְעַיִן שָׁם בְּסֵפֶר מִגְנֵי אֶרֶץ דְּפוּס פְּרוּפָּס: ג (ג) הַמְצַטְרְפִים. אֲפִלּוּ אִם נָתְנוּ בְּסוֹף הָעִבּוּר, אֵין נוֹתְנִין לוֹ שְׁתֵּי אַמּוֹת לְצַד חוּץ, דְּכִשְׁעוֹמֵד בְּמָקוֹם שֶׁנֶּחְשָׁב לוֹ כְּאַרְבַּע אַמּוֹת אֵין לוֹ לְצַד חוּץ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁעוֹמֵד בְּדִיר וְסָהַר. תּוֹסְפוֹת דַּף ס׳ עַמּוּד ב׳ (ד״ה כאן):

א (ו) הַקְּבָרוֹת. דְּהַיְנוּ, בְּקֶבֶר שֶׁל בְּנָיָן, דְּאִלּוּ בְּקַרְקַע שְׁרִי, דְּקַרְקַע עוֹלָם אֵינוֹ נֶאֱסָר, עַיִן יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן שס״ד (ס״א): (ג) בְּמִגְדָּל. הַיְנוּ תֵּבָה גְּדוֹלָה אַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

סָעִיף ח׳ בְּהַגָּ״ה לְעִנְיַן קִדּוּר בְּהָרִים לְדֵעַת הַתּוֹסָפוֹת וְהָרֹא״שׁ, וְהוּא הַדִּין כָּאן, וְאַפְשָׁר דְּאַף רַשׁ״י שָׁם מוֹדֶה בָּזֶה, עַיֵּן שָׁם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

דָּבָר אֶחָד: (כט) **הַמְצַטְרְפִים לָעִיר.** פֵּרוּשׁ, בְּעִבּוּרָהּ שֶׁל עִיר [וְהוּא תּוֹךְ שְׁבָעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם, וְכַנַּ״ל בְּסִימָן שצ״ח (ס״ה)]. וַאֲפִלּוּ אִם נָתַן אוֹתוֹ בְּאַמָּה אַחֲרוֹנָה שֶׁל הָעִבּוּר, אֵין (כז) נוֹתְנִין לוֹ הָאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁנּוֹתְנִין לְשָׂאר מַנִּיחֵי עֵרוּב לְצַד חוּץ, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, דִּכְשֶׁמַּנִּיחַ תּוֹךְ מְחִצָּה אוֹ מָקוֹם שֶׁנֶּחְשָׁב כְּאַרְבַּע אַמּוֹת אֵין לוֹ לְצַד חוּץ כְּלוּם, וַהֲרֵי הוּא כְּשְׁאָר בְּנֵי הָעִיר שֶׁמּוֹדְדִין תְּחוּמוֹ תֵּכֶף מִסּוֹף הָעִבּוּר וְהָלְאָה [אַחֲרוֹנִים]: ד (ל) **אֵינוֹ כְּלוּם.** כֵּיוָן (כח) שְׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגִּיעַ שָׁם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁהוּא זְמַן קְנִיַּת עֵרוּב, מֵאַחַר שֶׁהוּא חוּץ לַתְּחוּם מִמָּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד: (לא) **תְּחוּם מִבֵּיתוֹ.** דְּכִשֶׁהוּא (כו) עוֹמֵד בְּבֵיתוֹ אוֹ (מ) בְּתְחוּם בֵּיתוֹ, אָמְרִינַן דְּמִסְתָּמָא נִיחָא לֵיהּ לְקִנּוֹת שְׁבִיתַת בֵּיתוֹ כְּשֶׁאֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּסִימָן תי״א בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״ג) וּבְאוּר הֲלָכָה (ד״ה ונשאר):

בְּאוּר הֲלָכָה

הָרַשְׁבָּ״א (עבוה״ק שער ה סי׳ טו) הַמּוּבָא בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה הנותן), וְכֵן כָּתַב הָרַאֲבַ״ד הֵבִיאוֹ הָרִיטְבָּ״א (סא: ד״ה ופסק), וְכֵן כָּתַב הַשַּׁלְטֵי גִּבּוֹרִים (יח: אות ג) בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יִשַׁעְיָה, וְכֵן כָּתַב הַגְּאוֹנִים מַיְמוֹנִי (פ״ו אות א) בְּשֵׁם מַהֲרַ״ם [וְגַם מַה שֶּׁכָּתַב הָרֹא״שׁ (שם) בְּדַעַת הָרִי״ף, לְכָאוֹרָה אֵינוֹ מַכְרִיחַ, וְאַדְרַבָּה יֵשׁ לְדַחוֹת לְהָפֵךְ, דַּהֲלֹא רַבִּי אֶלְעָזָר מַפִּיק הַמִּשְׁנָה מִפְּשָׁטָהּ, וְאִלּוּ פָּסַק כְּוֻתֵּיהּ הָיָה לוֹ לְהַבִּיא בְּרַבֵּיהֶם, וּמִדְּלֹא הֵבִיא כְּלָל מַחֲלֹקֶתְם וְרַק הַמִּשְׁנָה כְּצוּרָתָהּ, אִם כֵּן בְּהַכְרַח לוֹמַר דְּמִפָּרֵשׁ אוֹתָהּ כְּפִשׁוּטָהּ, וּכְדַעַת שְׁמוּאֵל דְּדַוְקָא בָּהּ דַּיְרִינַן אָמְרִינַן כַּיָּלֵף כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וְצָרִיךְ עִיּוּן עַל הָרֹא״שׁ בָּזֶה]. **אֲבָל בְּרַבֵּנוּ יוֹנָתָן** (יח: ד״ה מתני׳) **סָתַם כְּרַבִּי אֶלְעָזָר,** וְכֵן הִכְרִיעַ (יט.). **מְצָאתִי שֶׁכָּתַב גַּם כֵּן לְהַקֵּל כְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְכִפְסַק הַמְחַבֵּר. וְעַל כֵּן לְדִינָא בְּוַדַּאי יֵשׁ לִסְמוֹךְ לְהַקֵּל בָּזֶה:**

א * **אֵינוֹ עֵרוּב לְפִי וְכוּ׳.** סָתַם הַמְחַבֵּר כְּדַעַת הָרַמְבַּ״ם (פ״ו ה״ז) **דְּפוֹסֵק דַּאֲפִלּוּ לְיִשְׂרָאֵל אֵינוֹ עֵרוּב,** וְעַיֵּן בְּמַגִּיד מִשְׁנֶה שֶׁכֵּן הוּא גַּם כֵּן דַּעַת הָרַמְבַּ״ן (סו. ד״ה ונראה שעל), וּכְדַעַת הַגְּאוֹנִים דְּלֹא קַיְימָא לַן כְּרַבִּי יְהוּדָה אֲפִלּוּ בְּעֵרוּב בְּמָקוֹם שְׁחוֹלְקִין עָלָיו רַבִּים, וְכֵן הוּא גַּם כֵּן דַּעַת הָאוֹר זָרוּעַ (ח״ב סי׳ קלב) עַיֵּן שָׁם. **אָמְנָם כַּד מְעַיְּינִינַן מָצִינוּ כְּמָה פּוֹסְקִים דְּמַקְלִין בְּיִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם דְּסָבְרִי לְהוּ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּלֹא חָשִׁיב זֶה לְאִסּוּר הֲנָאָה** [עַיֵּן בְּגִמְרָא (לא.)], וְהֵם הָרַ״מ מֵרוֹטֶנְבּוּרְג וְהָרֹא״שׁ (פ״ג סי׳ ב) שֶׁהֵבִיאוֹ, וְכֵן פָּסַק הַטּוּר שֶׁהֵבִיאוֹ, וְכֵן הוּא גַּם כֵּן דַּעַת הָרַשְׁבָּ״א (עבוה״ק שער ה סי׳ טו) שֶׁהוּבָא בְּהָרַב הַמַּגִּיד (פ״ו ה״ז), וְכֵן הוּא גַּם כֵּן דַּעַת רַבֵּנוּ יְהוֹנָתָן (ז: ד״ה מערבין), וְכֵן כָּתַב הַשַּׁלְטֵי גִּבּוֹרִים (ז: אות א) בְּשֵׁם הָרִיאַ״ז [אֲלָא דְּהוּא מִקַּל אֲפִלּוּ בְּכֹהֵן, מִשּׁוּם דְּיָכוֹל לְחַזֵּק בִּמְגִדּוֹל, וְאָהֳל זָרוּק שְׁמֵיהּ אֹהֶל לְחַזֵּק בְּפְנֵי הַשְּׂמָאָה, אֲבָל לֹא קַיְימָא לַן כֵּן], וְכֵן פָּסַק הָאֲגַדָּה (סי׳ לב).

וְכָתַב הַקָּרְבָּן נְתַנְאֵל (פ״ג סי׳ ב, אות ז) **דְּבִשְׁעַת הַדְּחַק יָכוֹל לִסְמוֹךְ עֲלֵיהֶם לְהָקֵל:**

* **מִפְּנֵי וְכוּ׳.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״י) **שֶׁמִּתְבָּנוּ דִּבְבֵית הַקְּבָרוֹת אִי אֶפְשָׁר בְּעֵצָה זוֹ, אֲכָל בְּהִנִּיחַ הָעֵרוּב בְּשָׂבִיל כֹּהֵן בְּקֶבֶר יְחִידִי שֶׁל קַרְקַע עוֹלָם שַׁאֲפִלּוּ**

שַׁעַר הַצִּיּוּן

שָׁם, וְכֵן כָּתַב הַפְּרִישָׁה (כדרישה סק״א) בְּעִנְיָנֵנוּ דְּהָכָא מַיְירֵי שֶׁפָּתְחוּ בַּקֶּבֶר גּוּפָא וְלֹא בְּצִדֵּי הַקֶּבֶר, דְּאִי יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר הֲנָאָה כְּשֶׁהוּא שֶׁל בְּנָיָן: (ד) **בְּבֵית הַפֶּרֶס.** הוּא שָׁדֶה שֶׁנַּחֲרַשׁ בָּהּ קֶבֶר, וְחִישִׁינַן מִדְּרַבָּנָן שֶׁמָּא נִשְׁאַר שָׁם עֲדַיִן עֶצֶם כִּשְׁעוֹרָה: (ה) **הֲרֵי זֶה עֵרוּב.** דְּלֹא שַׁיָּךְ כָּאן אִסּוּר הֲנָאָה כְּלָל: (ו) **מִפְּנֵי וְכוּ׳.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר, אַף דִּמְדַּרַבָּנָן אָסוּר לְכֹהֵן לֵילֵךְ שָׁם, שֶׁמָּא יִסְיט בְּרַגְלָיו עֶצֶם כִּשְׁעוֹרָה דִּמְטַמֵּא בְּמַגָּע וּמַשָּׂא, וְאִם כֵּן הֲרֵי (ה) אֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְמָקוֹם עֵרוּבוֹ, מִכָּל מָקוֹם שָׁרֵי, דְּאָפְשָׁר לוֹ לְהִכָּנֵס שָׁם עַל יְדֵי מִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ וְהוּא נָשָׂא עַל גַּבֵּי שׁוּרִים, שֶׁעַל יְדֵי זֶה לֹא יָזוּז בְּעֶצֶם. וְדַוְקָא בְּבֵית הַפֶּרֶס, שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן (ו) וְאֵין בּוֹ טֻמְאַת אֹהֶל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת אִי אֶפְשָׁר בְּעֶצֶם זוֹ לַכֹּהֵן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲהִיל עַל הַקְּבָרִים. וַאֲפִלּוּ אִם יִכָּנֵס בְּמִגְדּוֹל שֶׁהוּא מַחֲזִיק אַרְבָּעִים סְאָה, לֹא הֲרֵי חֲצִיצָה בֵּינוֹ לַקֶּבֶר, דְּקַרְקַע לָן (ז) אֹהֶל זָרוּק (מ) לָאו שְׁמֵיהּ אֹהֶל, וְכָל שֶׁאֵינוֹ אֹהֶל אֵינוֹ חוֹצֵץ: (ז) **שֶׁיְּנַפֵּחַ.** כִּי מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן, סָמְכוּ לְהָקֵל וְלֵילֵךְ עַל יְדֵי נִפּוּחַ בְּפִיו, (ט) וְאִם

(מ) תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת (סק״ד). וּמְגַן אַבְרָהָם (סק״ד) הָעָתִיק מֵהַתּוֹסָפוֹת 'שִׁתֵּי אַמּוֹת', וּכְבָר עָמַד בָּזֶה הַמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל דְּהוּא רַק לְדַעַת רַבִּי אֶלְעָזָר, דִּלְדַעַת חֲכָמִים הֲלֹא נוֹתְנִין אַרְבַּע אַמּוֹת: ד (מב) לְבוּשׁ (סק״ד): (מג) רַשׁ״י בְּדֶרֶךְ ס׳ (ע״א ד״ה ואסור), וְכֵן כָּתַב הָרִיטְבָּ״א שָׁם: (מד) מִשְׁנָה תי״א (ס״א):

א (מ) מְגַן אַבְרָהָם (סק״א). וּבְיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם (סי׳ שסד סעיף א) בְּהַגָּ״ה יֵשׁ דֵּעוֹת דְּגַם בְּקֶבֶר שֶׁל קַרְקַע, הָעָפָר שֶׁתַּלְשׁוּ וְחָזְרוּ וְכִסּוּ אֶת הַקֶּבֶר יֵשׁ אוֹמְרִים דְּיֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר הֲנָאָה, וּמְשׁוּם שֶׁהַמְחַבֵּר שָׁם לֹא הִזְכִּיר כְּלָל דֵּעָה זוֹ רַק קֶבֶר שֶׁל בְּנָיָן, עַל כֵּן לֹא הָעְתִּיק זֶה הַמְּגַן אַבְרָהָם: (נ) וּבְנָיָן נָמִי, דְּוַקָּא כְּשֶׁהוּא מַעֲצִים וַאֲבָנִים, אֲבָל בְּכוּפֶּה שֶׁהוּא מֵהַקַּרְקַע גּוּפָא, לֹא נֶאֱסַר [שֶׁ״ךְ בְּיוֹרֶה דֵּעָה שָׁם (סק״ב)]: (נ) כֵּן מְבֹאָר בַּשֶּׁ״ךְ

Mishna Brura Memukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah